

МИЛИТАРИЗАЦИЈА КОСМОСА - ПАРАДИГМА НОВОГ ХЛАДНОГ РАТА

Срђан М. Згоњанин ^а, Хатиџа А. Бериша ^б, Мирослав М. Остојић ^в

^а Универзитет одбране у Београду, Школа националне одбране „Војвода Радомир Путник“, Београд, Република Србија, е-mail: srdjanzgonjanin007@gmail.com, **аутор за преписку**,

^б Универзитет одбране у Београду, Школа националне одбране „Војвода Радомир Путник“, Београд, Република Србија, е-mail: hatidza.berisa@mod.gov.rs,

^в Универзитет одбране у Београду, Војна академија, Београд, Република Србија, е-mail: ostoja1969@gmail.com.

ОБЛАСТ: војна стратегија, геополитика
ВРСТА ЧЛАНКА: стручни рад

Сажетак (апстракт):

Космос као заједничко власништво читавог човечанства постепено се измешта из научно-истраживачких димензија „мирољубивог карактера“ и почиње да поприма неке нове, претеће, оквире испуњене озбиљним претњама, нарочито војног карактера. Прогресивно погоршање ситуације на пољу безбедности у свемирским активностима постепено добија глобални карактер који све више подсећа на стварање новог хладног рата између великих сила. Овим радом дотакнуте су могућности које пружа космос као нова сфера војних дејстава, правни аспекти посматрања његове милитаризације, као и деловање дела водећих војних сила на остваривању супериорности у овој „бескраној сфери“ на глобалном нивоу. Анализом тренутних активности у овом новом бојном пољу дат је и кратак преглед тенденција у обликовању војно-космичких активности водећих земаља као одговор на тренутне препознате претње и опасности које се уочавају код потенцијалних противника.

Кључне речи: милитаризација космоса, стратегија космичке одбране, подручје космичких операција, војна свемирска активност, супериорност у космосу.

УВОД

Ефекат револуције информационе технологије на крају XX и почетком XXI века је стварање нових војних технологија, услед чега се на њиховој основи не стварају и испоручују оружаним снагама само нова оружја у великим количинама, већ читави борбени системи који комбинују средства за електронски рат, управљање, комуникације, извиђање, надзор и навигацију, па чак и уништавање других средстава. Према оцени већег дела војних стручњака, основа за победу у савременом ратовању је масовна употреба високо прецизног оружја, чија се успешна употреба обезбеђује његовом интеграцијом са информационим и свемирским системима подршке који решавају извиђачке, комуникационе и навигационе задатке. У последње време бележи се стални раст важности свемирских система и средстава у решавању проблема подршке војним операцијама.

Другим речима, пресудни фактор савремене војне супериорности постаје стање њихових свемирских система и способност њихове практичне примене. У међувремену, свемирски простор поприма пресудан значај за националну, колективну и глобалну безбедност, а самим тим је и „позорница“ за надметање у војној моћи. Засигурно се у садашњости, али и у блиској будућности војна моћ неће разматрати без сагледавања активног учешћа државе, или савеза држава у војно-космичким активностима. Известан број земаља, различито тумачећи међународно право, већ је најавио планове за размештање система наоружања у свемир. Ови планови се пројектују кроз већ започето усвајање националних стратегијско-доктринарних докумената.

Као што је познато, истраживање свемирског простора увелико је побољшало употребу оружаних снага, како у контексту извиђања, позиционирања и правовременог упозоравања на ракетни напад и откривање нуклеарних експлозија, тако и у смештању оружја у свемир и вођењу непријатељстава изван сфера на које смо навикли. Данас је сасвим могуће замислити такву ситуацију када земаљски ласери нападају комуникационе сателите у доњој орбити. Ракете лансиране са бродова и летелица уништиће навигационе сателите, а „камиказе сателити“ неутралисаће најважније извиђачке летелице. Можемо бити апсолутно сигурни да ће будуће стратешке војне свемирске операције, како против појединачних земаља, тако и против блокова, са великим степеном вероватноће имати сличан сценарио. Њихова сврха ће, бар у

почетној фази, бити нарушавање система државне и војне контроле, уништавање важних објеката војно-индустријског комплекса, нарушавање распоређивања непријатељских групација снага итд. Разумевање ових постојећих ризика оно је што, нарочито најразвијеније земље, тера да све више обраћају пажњу на свемир. Свемир је, нарочито последњих година, постао важна компонента на дневном реду не само кључних играча - Сједињених Држава и Русије, као и Кине, Индије, Француске, Велике Британије и низа других држава, већ и великих савеза као што су НАТО, па и ЕУ. Милитаризација космоса као изговор за очување националних интереса је увелико постала стварност која је подстакла нову трку за наоружавањем, а самим тим и почетак неког новог хладног рата који има другачије оквире од претходног. Трку у нуклеарном арсеналу сада замењује трка у свемирској имовини. Међутим, само питање милитаризације свемира и звецкање новим оружјем је изузетно рањиво и осетљиво и може да има катастрофалне последице по човечанство, као што је могао да има и протекли Хладни рат.

КОСМОС КАО НОВА СФЕРА ВОЈНИХ ДЕЈСТАВА

Остваривањем научног и технолошког напретка у новој фази развоја у водећим технолошки напредним земљама, интензиван је рад на стварању оружја које делује у свемиру и из њега по другим сферама. Пре свега, интензиван је рад на пољу стварања антисателитског наоружања и система пресретача за интерконтиненталне балистичке ракете у трансатмосферском сегменту њихове путање лета. У вези са наведеним, релевантно је анализирати изгледе за употребу свемира у војне сврхе, као и тренутно стање и изгледе за развој информационих и свемирских система подршке и наоружања које делује у свемиру и кроз свемир.

Локални ратови последњих деценија јасно су показали предности које пружају системи инсталирани у свемиру, на бојном пољу, без обзира на то да ли се оружане снаге боре у пустињи, у планинским пределима или у великим градовима. Свемирска имовина пружила је оружаним снагама прилику да користе ударне системе са високом прецизношћу и уз минималну колатералну штету. Део руских војних стручњака тврди да водеће технички развијене државе, пре свега Сједињене Државе, свемирску имовину сматрају кључним елементом у обезбеђивању борбених операција и

коришћењу модерног оружја, укључујући и оружје са високом прецизношћу.¹

Разматрајући тренутни технолошки развој и досадашње активности у космосу, његова активна употреба у војне сврхе може да обезбеди:

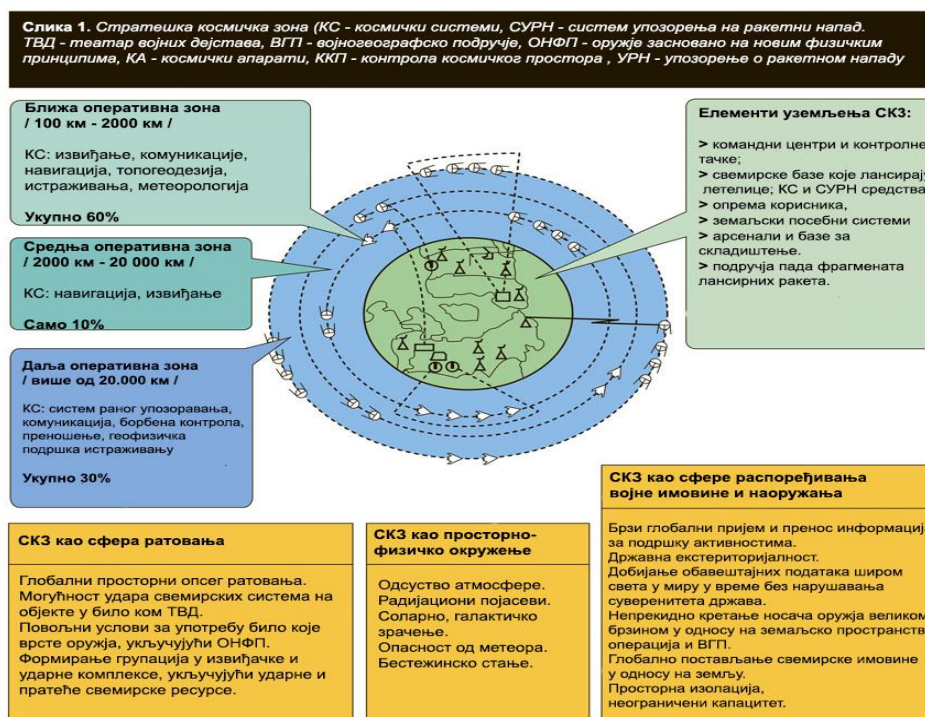
- контролу над употребом свемирског простора од стране других земаља, као и копна, водених подручја мора и океана Земље;
- прибављање потпуних и поузданих информација о непријатељу у временском опсегу блиском стварном и њихово брзо доношење до свих система за командовање и контролу и елемената трупа (снага);
- распоређивање снага и система са високом прецизношћу, доприносећи постизању војних циљева са минималним губицима и минималном штетом за цивиле и животну средину;
- заштиту националне територије и јединица распоређених на тој територији од оружја за масовно уништавање и напада из ваздушног простора, пре свега балистичких и крстарећих ракета.

Изучавању могућности употребе свемира за војне потребе велике војне силе су приступиле озбиљно, уочавајући потенцијал и претње које могу проистећи из њега. Руски стручњаци су истраживањем ове области дефинисали и простор у свемиру који се може користити у војне сврхе, а што важи и за друге велике силе. Извели су мноштво отворених аналитичких радова откривајући ставове Сједињених Држава, водећих земаља НАТО-а, Кине и других о коришћењу космоса за војне потребе. Развијене су и теоријске одредбе о космосу као сфери ратовања и формулисане су дефиниције категорије „стратешка космичка зона“ (СКЗ) и „космичка оперативна зона“ (КОЗ).² Стратешка космичка зона - блиски земаљски простор и подручја Земљине површине додељена за свемирске активности унутар конвенционално дефинисаних геостратешких граница, где се манифестују или могу бити погођени национални интереси државе у свемиру.

¹ Макаренко С. И., *Использование космического пространства в военных целях: современное состояние и перспективы развития систем информационно-космического обеспечения и средств вооружения*, Системы управления, связи и безопасности, Москва, 2016, стр. 162.

² Иванов В.Л., Голованев И.Н., Макаров М.И., Шчербаков Н.Б., *Космос - сфера вооруженной борьбы*, НИИ КС, Москва, 2019, стр. 2.

У стратешкој космичкој зони се конвенционално разликују три космичке оперативне зоне (КОЗ): ближа, средња и далека. Блиска зона протеже се у распону висина од 100 до 2000 км, у којем су размештене и функционишу орбиталне групе свемирских система за извиђање, комуникације, поморску пловидбу, контролу свемира, топогеодезију. Средња зона заузима надморску висину од 2.000 до 20.000 км и у њој раде свемирске летелице радио-навигационих система. Далеку зону карактеришу надморске висине преко 20.000 км са функционисањем сателитских система за откривање лансирања балистичких пројектила, комуникација и командовања и управљања, преношења, извиђања и метеорологије. На слици 1. приказана је илустрација стратешке космичке зоне.

Слика 1: Стратешка космичка зона ³

³ Исто, стр.3.

Употреба свемирских снага за подршку борбама у свемиру и другим срединама, у складу са терминологијом усвојеном у Сједињеним Државама, подељене су у следеће групе:⁴

- обавештајне активности;
- навигација;
- обезбеђивање комуникације;
- упозорења о ракетном нападу;
- ваздухопловно-космичка контрола.

Поред велике употребе информационих свемирских система за обезбеђивање употребе оружаних снага, интензивно се разрађују и питања извођења борбених војних операција у свемирској сфери. Наиме, у посебном документу америчког Министарства одбране „Свемирске операције“,⁵ објављеном још у августу 1998. године, утврђене су доктринарне основе борбене употребе (модерне, као и краткорочне и средњорочне) свемирских снага САД. Према овоме документу, примарни задатак било које војне кампање проглашава освајање безусловне војне супериорности у свемиру. Војну супериорност у свемиру можемо посматрати као ситуацију у којој ће свемирске снаге имати потпуну слободу дејства, укључујући и наношење губитака непријатељу, а непријатељске космичке снаге, напротив, неће имати прилику да нанесу штету држави или њеним савезницима. Као резултат освајања војне супериорности у свемиру, свемирске снаге ће моћи практично слободно да изводе не само противкосмичке, већ и друге стратегијске операције за употребу силе у свемиру и из свемира за подршку борби у свемиру, као и за подршку борби у другим срединама.

Концепт војне надмоћи у свемиру проширује се и на спречавање непријатеља да користи свемирске комуникације, сигнале, те тачне навигационе, извиђачке, метеоролошке и друге податке добијене уз помоћ сопствених или страних (међународних) свемирских летелица. Освајање војне свемирске надмоћи требало би да се изврши извођењем низа посебних активних мера, у оквиру којих се планира спровођење против космичких операција, које могу попримити стратегијске размере.

На основу могућности свемира за спровођење војних дејстава у њему и ван њега, развијају се и концепти искоришћавања тих могућности. Ти концепти у глобалу развијају и разматрају одбрану

⁴ Волков С., *Космос как поле битвы* (Часть 1), Воздушно-космическая оборона, 2008, Први део.

⁵ *Space Operations*, Air Force Doctrine Document (AFDD) 2-2, 1998.

од евентуалног противника, али и узвраћајућа, нападна дејства. Циљ оваквих доктрина полако постаје чврсто одвраћање противника од својих намера (као профилактичко деловање), или уништавање или неутрализација свемирских система, или непријатељске имовине, као и поремећај функционисања информационих и космичких система (као деловање у току самих ратних дејстава). Ударе из свемира (операције које укључују употребу силе) велике силе које поседују свемирске снаге већ виде као стварни облик ратовања, упркос чињеници да чак и многе технолошки напредне земље још немају одговарајуће системе наоружања. Свемирски систем за ударе, који је највероватнији „кандидат“ за распоређивање у блиској будућности, назива се комплексом ласерског оружја заснованог на свемиру.⁶ Приоритетно подручје је повећање ефикасности свемирских снага за пружање максималних информација о извиђању трупама на бојном пољу. Од посебног значаја за извођење свемирских операција су способности свемирских снага у командовању и контроли и комуникацијама, као и планирано лансирање свемирских летелица у орбиту. И, коначно, посебан значај, заједно са почетком рада на пољу офанзивних противкосмичких операција и нужног лансирања свемирских летелица у орбиту, придаје се способности за нуклеарно одвраћање, одбрамбене свемирске операције и контролу свемира. Све ово ће бити први корак ка примени система космичких удара на средњи и дужи рок.⁷

У контексту свега наведеног, можемо закључити да тренутна фаза развоја војно-свемирских активности има неколико главних усмерења:

- Прво, то је повећање стабилности и флексибилности сателитских система - захваљујући орбиталним маневарским технологијама, аутоматским вишекратним возилима итд.
- Друго, то је развој система управљања кроз свемирску инфраструктуру.
- Треће, ово је развој система електронског ратовања и противмера тим системима.
- Четврто, то је истраживање хиперсоничног кретања и унапређење противракетних технологија, што ће дугорочно

⁶ Волков С., наведено дело.

⁷ Волков С., *Рост воздушной и космической мощи*, Воздушно-космическая оборона, Москва, 2008. стр. 8.

омогућити бављење објектима различите намене која се крећу хиперсоничном брзином.

ПРАВНА РЕФЛЕКСИЈА НА УПОТРЕБУ КОСМОСА У „МИРОЉУБИВЕ СВРХЕ“

Једна од основних карактеристика употребе силе у свемиру и из свемира је недовољно правно решење овог питања. Упркос чињеници да се у темељном документу међународног свемирског права - Споразуму о свемиру из 1967. године⁸ - свемир назива „наслеђем читавог човечанства“ (чл. I), за чије истраживање и употребу је „у мирољубиве сврхе“ заинтересовано читаво човечанство (Преамбула), ово није допринело постизању консензуса о томе да ли се простор заиста може користити у војне сврхе. Свемир, који у општем смислу значи све што је више од 100 км од Земљине површине, постаје поприште за демонстрирање технолошке моћи - од лансирања извиђачких сателита до испитивања оружја (на пример, Кина је 2007. године уништила један од својих старих метеоролошких сателита коришћењем прототипа противсателитске ракете).

Чињеница је да многе државе већ деценијама позивају на закључивање уговора о спречавању трке у наоружању у свемиру, али у последње време обновљеном снагом, говори се о уверењу међународне заједнице да је, према постојећем правном режиму, немогуће зауставити растућу милитаризацију свемира. С тим у вези, чини се неопходним да се још једном проучи шта о овоме говори постојећи свемирски закон.

Наведеним споразумом уређен је широк спектар питања која се односе на истраживање и употребу свемира и небеских тела. Конкретно, садржи забрану њиховог националног присвајања проглашавањем суверенитета над њима и обавезу пружања свестране помоћи космонаутима - „изасланицима човечанства у свемир“ (члан V). Упркос томе, не постоји општа директна забрана „милитаризације“ свемира - само забрана распоређивања оружја за масовно уништење (укључујући нуклеарно оружје) и одредба о

---

⁸ Споразум о принципима управљања активностима држава у истраживању и коришћењу свемира, укључујући Месец и друга небеска тела, Организација Уједињених Нација, 1966, доступно на сајту: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/outer_space_governing.shtml (приступљено 20. 5. 2021.)

употреби Месеца и других небеских тела искључиво у мирољубиве сврхе.

Постоје потешкоће у тумачењу ограничења наметнутих Споразумом о свемиру на војну употребу свемира. Прво је неопходно решити питање њихове употребе у рату, затим - разјаснити садржај горепомнутих норми. Уговори о свемирском закону не помињу изричито њихову ратну применљивост. И иако се приликом састављања вероватно претпостављало да ће они регулисати мирнодопске односе, пажљиво проучавање истих показује да се њихова примена не зауставља у ситуацијама сукоба. Тако, на пример, формулација чл. IV Уговора о свемиру оставља мало сумње у његову примену у рату, и већина, ако не и сви принципи утврђени Уговором као водичи истраживања и употребе свемира, могу се с правом сматрати општим, универзалним и применљивим на било коју активност држава уговорница, укључујући и током оружаних сукоба.

С обзиром на то да не постоји директна забрана свих војних активности у свемиру, теже је утврдити шта ти принципи заправо пружају. Прописано је да државе потписнице, вођене „принципом сарадње и узајамне помоћи“, морају да „спроводе све своје активности у свемиру... узимајући у обзир одговарајуће интересе свих других држава уговорница“, очигледно је универзалне природе. Иако ова формулација нема исто значење као израз „мирољубива употреба“, може се протумачити као наметање обавезе да се не користи свемир за употребу силе против других држава. У исто време, таква обавеза се не чини апсолутном и заправо не забрањује само присуство војног особља или војних предмета у свемиру или начине њихове употребе који би потенцијално могли имати војну сврху.

У усвојеној Резолуцији Генералне скупштине УН из 2008. године,⁹ међународна заједница препознаје да постојећи правни режим сам по себи није гаранција спречавања трке у наоружању у свемиру. Ипак, резолуција понавља идеју да би „спречавање трке у наоружању у свемиру елиминисало озбиљну претњу међународном миру и безбедности“ и понавља значај заједничке безбедности у свемиру и међународног свемирског закона.¹⁰

⁹ *Договори и принципи Организације УН који се односе на свемир*, Уједињене нације - Управа за питања космичког пространства, Њу Јорк, 2008.

¹⁰ Wolter D., *Common Security in Outer Space and International Law*, United Nations Institute for Disarmament Research, Женева, 2006, глава 7.

Као што можемо закључити, постојећи уговори о свемиру у принципу не забрањују изричито војне активности у свемиру, а што идентификује следеће главне зоне војно-свемирских активности које нису обухваћене овим споразумима:¹¹

- размештање у свемиру оружја против сателитског ратовања, свемирских противракетних система;
- постављање оптичких и електронских средстава за сузбијање деловања противника;
- размештање оружја засновано на новим физичким принципима (који нису повезани са оружјем за масовно уништавање).

Можда главни задатак није дефинисање шта се подразумева под „мирним циљевима“, већ дефинисање „милитаризације“. Да ли су појмови „милитаризација свемира“ и „размештање оружја у свемиру“ синоними (потоње се такође понекад налази у овом контексту), или се односе на различите процесе? Ако би се директна забрана употребе небеских тела у војне сврхе проширила на сав свемир, да ли би то била препрека, на пример, употреби сателита за вођење одређених врста оружја на Земљи? Светски правници треба да буду опрезни у вођењу кампање за такву забрану, имајући у виду да, са практичне тачке гледишта, коришћење сателита за циљање одређених врста оружја може побољшати тачност удара, па према томе довести до смањења „колатералне штете“ - цивилних жртава. То треба имати на уму када коначно почне рад на новом уговору.

Из наведеног је могуће закључити да је веома тешко предвидети општу забрану милитаризације свемира. Ипак, могуће је - сасвим разумно - тврдити да ће милитаризација свемира, нарочито када је реч о размештању оружја у њему, вероватно представљати претњу међународном миру и безбедности у смислу чл. III актуелног споразума. Ово тумачење подразумева да би све државе учеснице требало да се уздрже од таквих радњи чак и у одсуству јаснијег законодавства. Поред тога, режим успостављен Конвенцијом о међународној одговорности за штету нанесену свемирским објектима даје овим питањима додатну димензију, али ово је тема за један од следећих чланака.

---

¹¹ Исто.

КОНФРОНТАЦИЈА ВЕЛИКИХ СИЛА У МИЛИТАРИЗАЦИЈИ КОСМОСА

Модерно доба већ је окарактерисано као доба информационих ратова (конфронтација информација), у којем су улога и значај свемирских информационих система изузетно велики, а што је кроз праксу потврђено и у последњим сукобима широм света. Сходно томе, највећи део развоја стране свемирске технологије развијенијих земаља уско је повезан са употребом свемирских средстава за решавање војно-политичких проблема.

Ако је раније употреба свемирских средстава у току локалних ратова и оружаних сукоба по правилу била епизодна (Вијетнам, Блиски Исток, Авганистан, Фокландска острва итд.), тј. развој комплекса свемирске комуникационе опреме и навигационих уређаја у присуству сателита у орбити и могућност његовог оперативног преласка преко осматрачког подручја, сада се ситуација радикално променила. Прво искуство широке практичне употребе свемирских система у току непријатељстава били су догађаји у Персијском заливу 1991. године, када су мултинационалне снаге користиле свемирска средства у свим фазама операције. Генерално, војна свемирска имовина имала је тако јак утицај на акције у том сукобу, то је чак допринело развоју нових тактика и процедура за њихову борбену употребу. Према војним стручњацима, Заливски рат је „први рат свемирског доба“ или „први свемирски рат наше ере“.¹² Још импресивније у погледу обима употребе свемирских информација била је употреба свемирских добара у операцијама против Савезне Републике Југославије. Планирање ракетних и бомбарских удара, праћење резултата њихове примене, топографска и геодетска и метеоролошка подршка операције у свим њеним фазама изведени су готово 100% применом свемирске технологије. У агресији НАТО-а на Савезну Републику Југославију, у циљу координације акција различитих извиђачких средстава, као и оптимизације добијених информација, у седишту НАТО-а у Европи створена је посебна јединица за употребу свемирских средстава. У борбено подручје је послат део покретних оперативних снага које су командирима тактичког ешалона ваздухопловних и поморских групација пружале свемирске информације.¹³

¹² Арбатова А., Дворкина В., *Космос: Оружие, дипломатия, безопасность*, Российская политическая энциклопедия, Москва, 2009, Глава 2.

¹³ Исто.

Због овога свемирске војне активности перспективних армија света постају све учесталије. Тежња великих сила у милитаризацији космоса јесте настојање да се успоставе свемирске структуре и састави које пружају следеће могућности:

- повећање ефикасности свемирских снага (могућности које повећавају ефикасност војних операција на копну, мору, у ваздуху и у свемиру);
- космичке операције (могућности да се стекне и одржи супериорност у свемиру, дајући оружаним снагама право да користе простор у сопственим интересима и лишавајући непријатеља овог права);
- употреба свемирских снага (способности које се користе за извршавање задатака уз употребу наоружаних система из свемира (кроз свемир), услед чега ће копнени циљеви бити стално под претњом уништења);
- свемирска подршка (могућности за лансирање, ако је потребно, корисног терета и контролу рада свемирске летелице);
- подршка операцијама у другим областима (функционално подручје, који покрива све војне задатке и пружа инфраструктуру потребну за ово).

Оно што забрињава у овим активностима јесу војне претње на пољу свемирске безбедности, а које су повезане са његовом милитаризацијом, размештањем нуклеарног оружја (кршењем међународног права), или оружја заснованог на новим физичким принципима (коришћењем празнина у међународном праву). Развој савремених технологија ставља на дневни ред лансирање и свемирских летелица за вишекратну употребу (ваздухопловних возила са људском посадом и беспилотних летелица). Ове свемирске летелице могу значајно повећати плафон простора у коме се могу користити савремени борбени авиони.¹⁴

Тежње у милитаризацији свемирског простора доведиће на виши, нови ниво:

- изненађење војног напада;
- ефикасност употребе оружја за масовно уништење;
- ефикасност обавештајних активности;
- ефикасност употребе копнених и поморских снага на основу принципа мрежног ратовања, заснованог на сајбер простору, формирањем мрежом комуникационих сателита;

¹⁴ Иншаков С.М., *Космическая безопасность: системный анализ*, Вопросы безопасности, Москва, 2019, стр. 5.

- способност утицаја на сајбер простор (нове методе сајбер напада и електронског ратовања).

Још 1983. амерички председник Роналд Реган најавио је покретање програма Стратешке одбрамбене иницијативе (СОИ), који је касније постао познат као програм „Ратови звезда“. Он је привукао огромну пажњу светске заједнице јер је предвиђао војну употребу свемира. Упркос чињеници да је програм живео релативно кратко, а званично је завршен 1991. године, оставио је незабораван траг за собом и обележио сасвим предвидиву стварност сукоба у свемиру у будућности. Данас нас брзи развој савремених технологија, нестабилна војно-политичка ситуација, агресивна политика неких земаља, као и многе друге ствари, поново враћају у још незаборављене околности прошлости, али у новој, опаснијој стварности.

Сада на 400, 1000 и чак 36000 км од Земље изнад наших глава има све више и више „играча“ и број претњи расте. Тренутно је у орбити око 2.400 сателита са цивилним или војним мисијама: навигација, комуникације, извиђање¹⁵ ... Светски свемирски клуб укључује велики број земаља, али само четири државе играју у њему водеће улоге: САД, Русија, Кина и Француска. За разлику од Хладног рата којег је обележило нуклеарно наоружање као постулат у развоју армија, стратегија и доктрина две стране, тренутни баланс снага крунише више кључних сила које се боре за надмоћ.

САД као лидер у свемиру

У августу 2019. године Сједињене Државе званично су успоставиле Свемирску команду чије је стварање председник Доналд Трамп први пут најавио још у марту 2018. године. После потписивања одговарајућег председничког указа, даљих бирократских процедура и именовања руководства од стране Сената, у Сједињеним Државама појавио се шести вид оружаних снага. У исто време, свемирска команда је у надлежности ваздухопловства, слично као што су моринци под контролом морнарице. Тадашњи амерички председник Доналд Трамп назвао је главним разлогом за стварање свемирских снага - потребу суочавања са новим изазовима безбедности земље, посебно

¹⁵ *NATO će kontrolisati Zemljinu orbitu iz Ramštajna*, Deutsche Welle, доступно на сајту: <https://www.dw.com/sr/nato-%C4%87e-kontrolisati-zemljinu-orbitu-iz-ram%C5%A1tajna/a-55333537> (приступљено 20. 5. 2021.)

могућим нападима Кинеза и Руса на америчке сателите. Од 20. септембра 2019. године, нови вид оружаних снага има више од 16.000 људи у 134 центра широм света. Команда је обухватала осам свемирских одељења, као и низ свемирских центара и дирекција.¹⁶ Проглашена америчка војна доминација у свемирској сфери требало би да се постигне реформисањем одговарајућих командних и контролних, ударно-борбених, информационо-извиђачких и војно-техничких средстава; изградњом одрживе свемирске инфраструктуре; изградњом капацитета за сузбијање непријатељске употребе свемира и развијање доктрина и оперативних концепата у области „свемирске моћи“ који су адекватни специфичним „непријатељским претњама“. Такве акције биће у потпуности интегрисане са активностима америчких савезника и партнера. Дугорочно је постављен стратешки задатак: обуздавање „непријатељске агресије“ на свемирске способности Сједињених Држава, њихових савезника и партнера, као и америчких комерцијалних интереса. Као део нове свемирске стратегије, примећује се да америчко Министарство одбране препознаје чињеницу међународног ривалства војних технологија у свемиру и напомиње потребу за убрзавањем темпа иновација у овој области.

Кина за петама САД

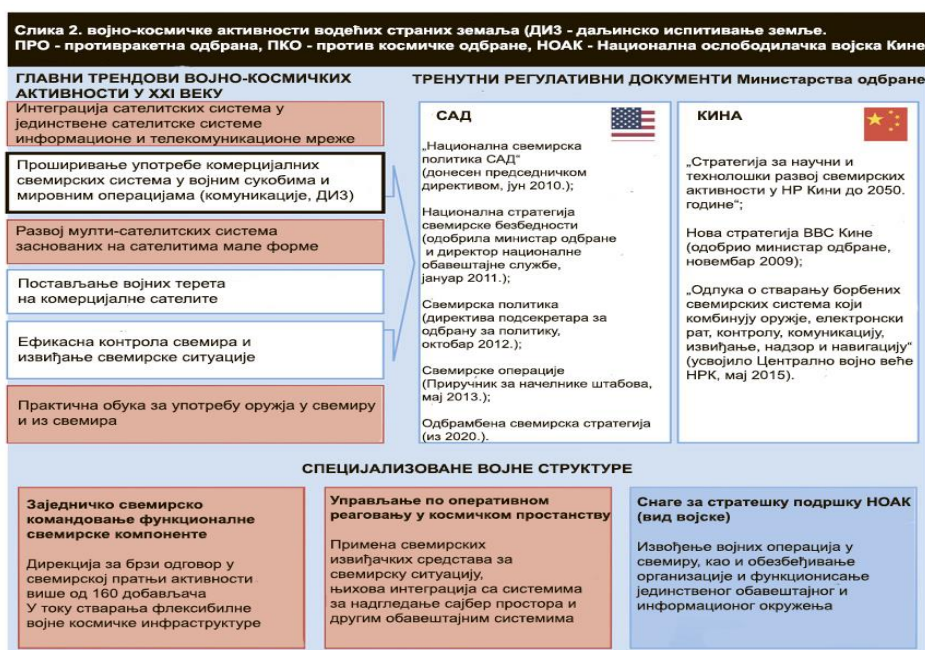
Главни конкурент Сједињених Држава, Кина, посвећује посебну пажњу свемиру. Према америчкој војсци, Пекинг данас настоји да „претвори НРК у свемирску силу у свим аспектима“. Ова сила је већ савладала готово све свемирске технологије и активности. Ствара се свемирска констелација навигационих сателита, развијају се свемирске летелице за виšekратну употребу и суперсоничне тешке ракете. Кина се први пут спустила на тамну месечеву страну, где никада није био ниједан човек. Број лансираних свемирских летелица годишње већ је премашио америчке цифре. Упркос томе, кинески председник Си Ђинпинг недавно је позвао на још веће јачање свемирског и ваздушног простора земље, додајући да та земља треба да „одговори на милитаризацију свемира од стране супарничких земаља, првенствено Сједињених Држава“. Због тога свемирски програм Пекинга укључује не само цивилне, већ и војне компоненте. У 2015. отпочето је формирање Снага за

---

¹⁶ What's U.S. Space Force, Official United States Air Force Website, доступно на сајту: <https://www.spaceforce.mil/About-Us/FAQs/Whats-the-Space-Force/> (приступљено 20. 5. 2021.)

стратешку подршку (ССО), осмишљених да интегришу сајбер простор, свемир и електронски рат током заједничких војних операција. Претпоставља се да ће се у Кини појавити свемирске трупе, иако званични Пекинг о томе још увек ћути.¹⁷

Сагледавајући напред наведено и разматрајући стратешко-доктринарна документа САД и Кине у пољу космичке безбедности, можемо сагледати главне тенденције војно-космичких активности ових земаља кроз Сliku 2.

Слика 2: Војно-космичке активности водећих страних земаља (САД и НРК)¹⁸

Руси и космос

Заузврат, Руска Федерација, која је навикла да осећа своју, по њеном мишљењу, значајну улогу у свемиру, такође тежи активном деловању на пољу војне употребе свемира. Упркос чињеници да војно-политички став Русије редовно и јавно подржава

¹⁷ *Россия и Китай ответят на создание космических войск США*, Евразия Эксперт, доступно на сајту: <https://eurasia.expert/rossiya-i-kitay-otvetyat-na-sozdanie-kosmicheskikh-voysk-ssha/> (приступљено 20. 5. 2021.)

¹⁸ Иванов В.Л., Голованев И.Н., Макаров М.И., Шчербаков Н.Б., *Космос - сфера вооруженной борьбы*. НИИ КС, Москва, 2019, стр. 4.

демилитаризацију свемира и спречавање конфронтације у ниској земаљској орбити, стварност изгледа мало другачије. Током последњих година руски свемирски програм, и то претежно мирољубиви и научни, претворио се у прилично агресиван. Током 2015. године, много пре Сједињених Држава, у руским оружаним снагама појавио се нови тип – ваздухопловно-космичке снаге.

Главнокомандујућем ових снага биле су потчињене ваздухопловне, противракетне и космичке снаге. Уложени су напори да се створи ешалонирани систем за упозоравање на ракетни напад, како у његовом свемирском сегменту, тако и за размештање радарских станица високе спремности. Тада је ово објашњено чињеницом да су руске власти биле „забринуте“ због могуће „употребе силе Сједињених Држава у свемиру“.

Данас Русија интензивно развија пројекте у области свемирског наоружања. На пример, беспилотни комплекс „Авангард“ као носач ракета који може да испуљује хиперсоничне ракете из стратосфере на циљеве на копну и води, савладавајући противничке ракетне одбране. Поред тога, Москва, према различитим изворима, такође наводно развија маневарске сателите за убице дизајниране за уништавање других свемирских објеката. Таква летелица може бити опремљена ласером или напуњена експлозивом. Такође, Русија развија систем противракетне одбране А-235 (Нудол), који се назива противракетни и противкосмички одбрамбени комплекс, те ласере и системе за електронско ратовање способне да поремете рад сателитске електронике.¹⁹ Руска војна свемирска активност један је од приоритета државне политике и, свакако, одговор на тенденције осталих сила у покушају наметања космичке супериорности. На Слици 3. су приказане војно-космичке активности Руске Федерације.

---

¹⁹ Россия и Китай ответят на создание космических войск США, Евразия Эксперт, доступно на сајту: <https://eurasia.expert/rossiya-i-kitay-otvetyat-na-sozdanie-kosmicheskikh-voysk-ssha/> (приступљено 20. 5. 2021.)

Слика 3. Војно-космичке активности Русије (НВО - наоружање и војна опрема)

Слика 3. Војно-космичке активности Руске федерације ²⁰

Као што можемо видети, водеће светске силе настављају да гледају на свемир првенствено у стратешком контексту. На војном пољу, већ познатим системима извиђања, посматрања и комуникације, додаје се даљи развој ПРО, као и технологије за инспекцију и уништавање објеката у ниској земаљској орбити. Према извештајима западних медија, до данас се број земаља које су успешно тестирале технологију антисателитског наоружања повећао на четири.²¹ Било како било, „демократизација“ уласка у блиски Земљин свемир наговештава могућу појаву и нових играча.

У складу са развојем свемирских снага, развијају се и стратегијско-доктринарна решења одбране националних интереса на овом пољу. Углавном се ради о изради нових и одговору, тј. реакцији на пројектоване циљеве супротстављених држава и блокова. Свакако, дипломатска и политичка „пребацивања лоптице“ на другу страну су неизоставни сценарио у продубљивању кризе међу водећим силама света.

²⁰ Иванов В.Л., Голованев И.Н., Макаров М.И., Шчербаков Н.Б., наведено дело.

²¹ Антисателитски потенцијал пете државе, Израела због, недоступности података изазива поделу међу источним и западним војним аналитичарима и стручњацима.

Још 2001. године тадашњи амерички министар одбране Доналд Рамсфелд наилази на оштре критике истока о претњи Перл Харбора у свемиру када, између осталог, истиче:²²

- нуклеарни рат ће остати неприхватљиво средство за решавање сукоба између великих сила због неприхватљивог нивоа штете. Стога ће се арена оружаног сукоба постепено, али неизбежно испоставити као свемир, упркос забранама које намеће међународно свемирско право;
- Сједињене Државе ће увек планирати и водити своју свемирску политику с циљем глобалне контроле. Месец као платформа за испитивање елемената експедиције на Марс показаће се погодном „легендом“ за војни месечев програм.
- Кина ће бити главни амерички ривал. Русија неће моћи да учествује у свемирској трци у наоружању и напустиће „велику свемирску лигу“ у року од две деценије. Орбиталне групације ће се постепено пребацити на војне „шине“.

Амерички министар одбране Марк Т. Еспер, 17. јуна 2020. године јавно је изложио главне одредбе америчке одбрамбене свемирске стратегије која има отворени и затворени део, а чију је анализу, између осталих, вршио и истакнути члан „Клуба Горчакова“ Владимир Козин, који о овоме пише у чланку за „Инфорос“:²³ „Резиме нове стратегије на десетак страница, као и посебно припремљена референца за њу, који су намењени слободном приступу, поново су прогласили супериорност и доминацију Сједињених Држава у свемиру. Као и раније, ова стратегија потврђује претходне изјаве највишег америчког војно-политичког руководства да је свемир подручје „ратовања“, као и „јединствено подручје употребе војне силе“. Документ идентификује начине за јачање америчке свемирске моћи како би могао да се такмичи, одвраћа и побеђује у овом „сложеном безбедносном окружењу“ где је „велико такмичење у моћи“. Најављено је да ће нова стратегија бити на снази наредних десет година. Истовремено препознаје се тврдња да су НР Кина и Русија ставиле оружје у свемир и претвориле га у ратну зону, чиме се директно оптужују да су створиле „највећу стратешку претњу“ у вези са развојем, испитивањем и размештањем „против космичких способности“, које

²² *План завојевания космоса*, Независимая газета, доступно на сајту: https://nvo.ng.ru/concepts/2001-03-23/4_plan.html (приступљено 20. 5. 2021. године).

²³ Владимир Козин: В США принята "Оборонная космическая стратегия", Фонд Горчакова, доступно на сајту: <https://gorchakovfund.ru/news/view/vladimir-kozin-v-ssha-prinyata-oboronnaya-kosmicheskaya-strategiya/> (приступљено 20. 5. 2021. године)

предвиђају њихову употребу у сукобима које шире у свемир, што поткрепљују и њихове војне доктрине.

По тумачењу званичног Вашингтона „Одбрамбена свемирска стратегија“ је следећи корак у осигуравању „свемирске надмоћи и заштите виталних интереса“ Сједињених Држава у свемиру, сада и у будућности. Такође, најављене су промене у политици, стратегији, операцијама, улагањима и способностима и стручности везаној за свемир у Сједињеним Државама. Сагледавајући наведено, можемо закључити да ће амерички војни експерти овом стратегијом покушати развити четири приоритетне области свемирских активности за постизање наведених циљева, истовремено се супротстављајући идентификованим претњама, потенцијалима и изазовима:

- 1) обезбеђивање свеобухватне војне доминације у свемиру;
- 2) интеграција војне свемирске моћи у националне, заједничке и комбиноване борбене операције;
- 3) формирање стратешког окружења и
- 4) развој сарадње са савезницима, партнерима, војно-индустријским комплексом и другим америчким министарствима и одељењима.

Анализирајући нову америчку стратегију, Москва и Пекинг не реагују мирно. Реакција Москве на документ вероватно ће у скоријој будућности бити оштро негативна, што се већ види из изјава највиших војних званичника руског Министарства одбране. Русија се за сада у мањој мери ослања на орбиталне групације у операцијама опште намене, иако планира да активно повећа свемирске ресурсе. Истовремено, дугорочно гледано, Москва распоређивање космичких линија ПРО, способних за смањење руског нуклеарног потенцијала одвраћања, сматра озбиљном претњом.

Кина објективно има сличне интересе са Русијом у овој области, иако се њени приоритети могу разликовати. Још 2015. године руководство НР Кине развило је војну стратегију према којој би Народноослободилачка војска Кине требало да буде у стању да спроводи војне операције, укључујући свемир и сајбер-простор. По понашању кинеских војних и политичких званичника, Кина је вероватно мање забринута новим оружјем Сједињених Држава за општу намену, али је, вероватно, више брине пројекат америчког мултилатералног противракетног одбрамбеног система, а због релативне ограничености свог потенцијала нуклеарног одвраћања.

То подразумева вероватни будући интерес Русије и Кине за развој антисателитских система као асиметрични одговор на нове системе снага опште намене и противракетне одбране Сједињених Држава. У којој мери ће ове идеје остати тражене у блиској будућности и у којој мери се могу спроводити планови и специфични програми великих сила за милитаризацију свемира, зависи од политике тренутних војно-политичких администрација у овој области. Свакако, криза у овом пољу се увелико осећа, а трења и фрикције су све ближе разбуктавању старог хладноратовског пламена међу вечитим ривалима.

Разматрајући све наведено можемо јасно закључити да свемирске силе, у ствари, имају две стратегије: или превентивно уништавају непријатељске сателите и тиме делују као свемирски агресор, или не чине ништа, али ризикују да изгубе сву своју критичну свемирску инфраструктуру током првог свемирског напада. Такође, постоји варијанта међународних споразума који би прописали и број сателита за сваку земљу у орбити, и кораке за „кинетички“ или други утицај на сателите. Свемирски простор ће се милитаризовати пре или касније, и зато је приоритетно што пре започети развој основа за будуће споразуме који ће контролисати овај процес. Да би се оправдала било која стратегија, ауторитативни амерички стручњаци јасно истичу да су Сједињене Државе у последње време уложиле највеће инвестиције у свемирску имовину и у великој мери зависе од њих за глобалне војне операције. Потенцијална рањивост ове имовине на прилично једноставна средства за уништавање значајнија је претња од било које друге опасности у свемиру.

Ипак, таквим очекивањима развоја војно-космичких активности свакако ће се супротставити традиционална исплативост постојећих програма за развој војно-космичких активности у економском смислу, као и моћан утицај војно-индустријских корпорација. Тим више, постоји потреба за активном политиком и акцијом за спречавање милитаризације свемира, чији би крајњи циљ требало да буде развој и усвајање свеобухватног споразума о забрани лансирања оружја у свемир намењеног уништавању предмета на копну, у ваздуху, на мору, у свемиру и забрану уништавања свемирских летелица копненим, морским и ваздушним оружјем.²⁴

---

²⁴ Gallagher N., Steinbruner J., *Reconsidering the Rules for Space Security*, American Academy of Arts and Sciences, Cambridge, Massachusetts, 2008.

ЗАКЉУЧАК

Анализа активности развијених земаља света, као и међународних организација, указује на то да свемир, који пружа обилне могућности на глобалном нивоу, поново постаје подручје судара различитих интереса. Ако је у скоријем периоду космос у војне сврхе коришћен углавном за извиђање, навигацију, картографију и постављање нуклеарног ракетног упозорења свемирским летелицама, а само се говорило о војним операцијама директно у свемиру, данас се ситуација променила. Схватање исплативости истраживања свемира од стране челника највећих држава изазива трку у свемирском наоружавању, која ће у скоријој будућности достићи значајне размере и, наравно, довести до озбиљних проблема на глобалном нивоу. Брзи развој савремених технологија, као и жеља неких земаља да по сваку цену стекну глобалну супериорност, подразумевале су стварање различитих врста оружја које омогућавају борбена дејства и у свемиру - ласера који обарају сателите, ракета које гађају свемирске летелице, „камиказе сателита“, опрема за електронско ратовање и још много тога. Активна милитаризација свемирског простора постепено је у току. Смештање нових врста оружја у свемир омогућиће да се огромне површине Земљине површине узму под потпуну контролу. Наравно, такве стратешке и тактичке предности омогућавају предвиђање да ће се у будућности све развијене земље борити за своје место у свемиру. У ту сврху почеће да усмеравају огромна средства за развој свемирског оружја, што ће на крају проширити размере милитаризације свемира.

Према већини војних стручњака и стручњака у области међународних односа, а у недостатку међународне воље, али и правне регулативе, озбиљна опасност за цео свет све више постаје милитаризација свемира, што следи из логике оних догађаја који су започели крајем XX и настављају се и у овом веку. Свемир све више постаје инструмент за постизање стратешких циљева - обезбеђивање ефикасне борбене контроле оружаних снага на глобалном нивоу и стицање предности над потенцијалним противником. За сада говоримо о изградњи присуства, максимизирању потенцијалних прилика и набавци одбрамбеног и офанзивног оружја, али је перспектива присутног такмичења у постизању тоталне супериорности космичке сфере крајње опасна и неизвесна. Напокон, савремени свет је непредвидљив.

Присвајање „свог колача“ у космосу од стране великих сила неминовно траје, а наоружавање „свевидеће сфере“ поново тера свет у већ виђени сценарио продубљивања нетрпелјивости Истока и Запада и постојано држање прста великих моћника на црвеним дугмадима.

Литература

Волков С., *Космос как поле битвы* (Часть 1), Воздушно-космическая оборона, 2008.

Волков С., *Рост воздушной и космической мощи*, Воздушно-космическая оборона, Москва, 2008.

Gallagher N., Steinbruner J., *Reconsidering the Rules for Space Security*, American Academy of Arts and Sciences, Cambridge, Massachusetts, 2008.

Арбатова А., Дворкина В., *Космос: Оружие, дипломатия, безопасность*, Российская политическая энциклопедия, Москва, 2009.

Владимир Козин: В США принята "Оборонная космическая стратегия", Фонд Горчакова, доступно на сајту: <https://gorchakovfund.ru/news/view/vladimir-kozin-v-ssha-prinyata-oboronnaya-kosmicheskaya-strategiya/> (приступљено 20. 5. 2021. године).

Договори и принципи Организације УН који се односе на свемир, Уједињене нације-Управа за питања космичког пространства, Њујорк, 2008.

Иванов В.Л., Голованев И.Н., Макаров М.И., Шчербаков Н.Б., *Космос - сфера вооруженной борьбы*. НИИ КС, Москва, 2019.

Иншаков С.М., *Космическая безопасность: системный анализ*, Вопросы безопасности, Москва, 2019.

Макаренко С. И., *Использование космического пространства в военных целях: современное состояние и перспективы развития систем информационно-космического обеспечения и средств вооружения*, Системы управления, связи и безопасности, Москва, 2016.

NATO će kontrolisati Zemljinu orbitu iz Ramštajna, Deutsche Welle, доступно на сајту: <https://www.dw.com/sr/nato-%C4%87e-kontrolisati-zemljinu-orbitu-iz-ram%C5%A1tajna/a-55333537> (приступљено 20. 5. 2021.).

План завоевания космоса, Независимая газета, доступно на сајту: https://nvo.ng.ru/concepts/2001-03-23/4_plan.html (приступљено 20. 5. 2021. године).

Россия и Китай ответят на создание космических войск США, Евразия Эксперт, доступно на сајту: <https://eurasia.expert/rossiya-i-kitay-otvetyat-na-sozдание-kosmicheskikh-voysk-ssha/> (приступљено 20. 5. 2021.).

Space Operations, Air Force Doctrine Document (AFDD) 2-2, 1998.

Споразум о принципима управљања активностима држава у истраживању и коришћењу свемира, укључујући Месец и друга небеска тела, Организација Уједињених нација, 1966, доступно на сајту:

https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/outer_space_governing.shtml (приступљено 20. 5. 2021.).

Wolter D., *Common Security in Outer Space and International Law*. Geneva, United Nations Institute for Disarmament Research, 2006.

What's U.S. Space Force, Official United States Air Force Website, доступно на сајту: <https://www.spaceforce.mil/About-Us/FAQs/Whats-the-Space-Force/> (приступљено 20. 5. 2021.).

MILITARIZATION OF OUTER SPACE – PARADIGM OF THE NEW COLD WAR

Srdjan M. Zgonjanin ^a, Hatidza A. Beriša ^b, Miroslav M. Ostojić ^c

^a University of Defense in Belgrade, School of National Defense "Vojvoda Radomir Putnik", Belgrade, Republic of Serbia,
e-mail: srdjanzgonjanin007@gmail.com , **corresponding author**

^b University of Defense in Belgrade, School of National Defense "Vojvoda Radomir Putnik", Belgrade, Republic of Serbia,
e-mail: hatidza.berisa@mod.gov.rs

^c University of Defense in Belgrade, Military Academy, Belgrade, Republic of Serbia,
e-mail: ostoja1969@gmail.com.

FIELD: military strategy, geopolitics

ARTICLE TYPE: Professional paper

Abstract:

The outer space, as the collective property of the entire humanity, is gradually shifting from the scientific-research dimension of a "peaceful character" towards assuming somewhat new and threatening frameworks laden with serious threats, predominantly of a military nature. Progressive deterioration in the domain of security when space activities are concerned is becoming global in character, which is increasingly reminiscent of the emergence of a new Cold War between the great powers. This paper touches upon some of the possibilities provided by the space as a new sphere of military activity, the legal aspects in view of its militarization, as well as the action of the leading military forces on achieving superiority in this "infinite sphere" on a global level. The analysis of current activities in this new battlefield also gives a brief overview of the tendencies in shaping the military-space activities of the leading countries in response to the currently recognized threats and dangers that are observed in potential adversaries.

Keywords: Militarization of outer space, strategy of cosmic defense, area of cosmic operations, military space activity, superiority in space.

Datum prijema članka: 4. 5. 2021.

Datum dostavljanja ispravki rukopisa: 8. 6. 2021.

Datum konačnog prihvatanja članka za objavljivanje: 1. 7. 2021.

© 2024 The Authors. Published by Novi Glasnik ([https:// www.noviglasnik.mod.gov.rs](https://www.noviglasnik.mod.gov.rs)). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY 4.0) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

